

KONSTITUTSIYA – ERKIN VA FAROVON HAYOT GAROVI

Avazbek Usmonov Samandar o'g'li

Qarshi Davlat Universiteti, Mehnat muhofazasi

va texnika xavfsizli (tarmoqlar bo'yicha)

yo'nalishining 3-bosqich talabasi

usmonovavazbek003@gmail.com

+998908698979

Annotatsiya

Konstitutsiya har bir davlatning asosiy huquqiy hujjati bo'lib, u fuqarolarning erkinliklari va huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi ham fuqarolar uchun erkin va farovon hayotning kafolati sifatida xizmat qiladi. Ushbu maqolada konstitutsiyaning ahamiyati, uning erkinlik va ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi roli, shuningdek, O'zbekistondagi konstitutsiyaviy islohotlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *konstitutsiya, erkinlik, huquq, ijtimoiy adolat, O'zbekiston, islohotlar.*

Annotation

The Constitution is the fundamental legal document of every state, playing a crucial role in protecting the freedoms and rights of citizens. The Constitution of the Republic of Uzbekistan also serves as a guarantee for citizens' free and prosperous life. This article analyzes the importance of the constitution, its role in ensuring freedom and social justice, as well as constitutional reforms in Uzbekistan.

Keywords: *constitution, freedom, rights, social justice, Uzbekistan, reforms.*

Аннотация

Конституция является основным юридическим документом каждого государства и играет важную роль в защите свободы и прав граждан. Конституция Республики Узбекистан также служит гарантией свободной и благополучной жизни граждан. В данной статье анализируется значение конституции, ее роль в обеспечении свободы и социальной справедливости, а также конституционные реформы в Узбекистане.

Ключевые слова: *конституция, свобода, права, социальная справедливость, Узбекистан, реформы.*

Kirish

Konstitutsiya – bu mamlakatning asosiy qonuni bo'lib, unda davlat tuzilishi, fuqarolar huquqlari va erkinliklari belgilangan. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaning asosiy tamoyillari va fuqarolarning huquq hamda erkinliklarini himoya qilishdagi roli[11] haqida batafsil ma'lumot beriladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining tarixi va qabul qilinishi

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi 1992 yil 8 dekabrda qabul[2] qilindi. Bu hujjat mustaqil O'zbekistonning asosiy qonuniy va huquqiy asoslarini belgilab beradi. Konstitutsiyaning qabul qilinishi mamlakatning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotini tartibga solishda muhim bir bosqich bo'ldi.

Konstitutsiya qabul qilinishidan oldin O'zbekiston Respublikasi bir qator tarixiy jarayonlardan o'tdi. Bu jarayonlar mustaqil davlat sifatida shakllanish, demokratik tamoyillarni tatbiq etish va fuqarolik huquqlarini ta'minlashga qaratilgan harakatlarni o'z ichiga oldi. 1992 yilgi hujjat O'zbekiston xalqining turli qatlamlarining manfaatlarini inobatga olgan holda, demokratik va huquqiy davlatni barpo etishga qaratilgan.

Ushbu konstitutsiya mamlakatda erkinlik, tenglik va ijtimoiy adolat tamoyillarini belgilab, fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini himoya qilishni maqsad qiladi. U doimiy ravishda yangilanib, zamon talablariga moslashtirilmoqda, bu esa O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy hayotida muhim rol o'ynaydi.

2023 yilgi yangilangan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi fuqarolarning[7] asosiy huquq va erkinliklarini kengaytirishga qaratilgan o'zgarishlarni o'z ichiga oladi. Yangilanishlar, jumladan, davlat boshqaruvining shaffofligini oshirish va fuqarolar ishtirokini yanada rag'batlantirishga qaratilgan yangi tamoyillarni joriy etdi. Shuningdek, ijtimoiy adolatni ta'minlash va inson huquqlarini himoya qilishga oid qoidalar mustahkamlandi.

I. Konstitutsiya tushunchasi

Konstitutsiya - bu davlatning asosiy huquqiy asosidir. U davlatning tuzilishi, fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini belgilaydi. Har bir davlat o'z konstitutsiyasiga ega bo'lib, bu hujjat davlatning demokratik asoslaridan biridir. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi ham fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Konstitutsiya fuqarolarning erkinliklarini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. U erkin fikr bildirish, to'planish va boshqa asosiy huquqlarni himoya qiladi, bu esa fuqarolarni o'z huquqlarini amalga oshirishda imkoniyat yaratadi[9]

II. Erkinlik va huquqlar

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi fuqarolarning erkinlik va huquqlarini himoya etadi. Erkinliklar, masalan, so'z erkinligi, yig'ilish erkinligi va boshqa huquqlar, konstitutsiyada aniq belgilangan. Bular fuqarolar uchun erkin va farovon hayot garovi sifatida xizmat qiladi.

Fuqarolik huquqlari va erkinliklarini himoya qilish mexanizmlari

Fuqarolik huquqlari va erkinliklarini himoya qilish mexanizmlari[4] bir nechta asosiy jihatlaridan iborat:

Huquqiy asoslar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini belgilaydi. Shuningdek, "Inson huquqlari to'g'risida"gi qonunlar ham mavjud.

Davlat organlari: Fuqarolar o'z huquqlarini himoya qilish uchun sudga murojaat qilishlari mumkin. Ombudsman (inson huquqlari bo'yicha vakil) fuqarolarning shikoyatlarini ko'rib chiqadi va ularning huquqlarini himoya qiladi.

Nazarat va monitoring: Fuqarolik jamiyati tashkilotlari va xalqaro tashkilotlar O'zbekistondagi huquqiy vaziyatni nazorat qilib, fuqarolar huquqlarini himoya qilishda yordam beradi.

Ta'lim va targ'ibot: Fuqarolar o'z huquqlari haqida ma'lumotga ega bo'lishlari uchun huquqiy ta'lim berish zarur.

Qonuniy chora-tadbirlar: Fuqarolar o'z huquqlari buzilgan taqdirda sudga yoki boshqa organlarga shikoyat qilishlari mumkin.

Fuqarolik huquqlari va erkinliklarini himoya qilish mexanizmlari kompleks va ko'p qirrali bo'lib, ular fuqarolarni o'z huquq va erkinliklarini himoya qilishda qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu mexanizmlar o'zaro bog'liq holda ishlaydi va fuqarolarning huquqlarini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

III. Ijtimoiy adolat

Ijtimoiy adolat - bu jamiyatda har bir shaxsning huquqlari va erkinliklariga teng munosabatda bo'lishdir. Konstitutsiya ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, fuqarolarni ijtimoiy himoya qilish mexanizmlarini belgilaydi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy dasturlar va loyihalar, shuningdek, konstitutsiyaviy islohotlar bu borada katta ahamiyatga ega.

Konstitutsiyaning ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi roli

Konstitutsiya har bir davlatda ijtimoiy adolatni ta'minlashning asosiy[6] huquqiy poydevorini yaratadi. U fuqarolar o'rtasida tenglikni, huquq va erkinliklarni himoya qilishni belgilab beradi. Ijtimoiy adolat, asosan, har bir shaxsning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy huquqlarga ega bo'lishi bilan bog'liq. O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy huquq normalari, davlatning asosiy qonunlari bilan bir qatorda, fuqarolar huquqlarini ta'minlash va ijtimoiy adolatni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi.[1]

1. Fuqarolarning Huquqlari

Konstitutsiya fuqarolar uchun bir qator asosiy huquqlarni taqdim etadi, masalan, ta'lim, sog'liqni saqlash, mehnat va ijtimoiy himoya. Ushbu huquqlarni ta'minlash ijtimoiy adolatni amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Inson huquqlari, har bir shaxsning tug'ma huquqlari sifatida, erkin fikr bildirish, diniy e'tiqod va to'planish huquqlarini o'z ichiga oladi[10].

2. Tenglik Tamoyili

Konstitutsiya barcha fuqarolarni teng huquqlarga ega deb tan olib, ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu tamoyil, jamiyatda har bir shaxsning imkoniyatlari va manfaatlarini hisobga olishda yordam beradi.

3. Davlat Boshqaruvi

Ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun konstitutsiya davlat boshqaruvini shaffof va hisobdor qilishga qaratilgan mexanizmlarni ishlab chiqadi. Bu jarayon, fuqarolar va davlat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Konstitutsiya ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, fuqarolar o'rtasida tenglik, huquqlarni himoya qilish va adolatli davlat boshqaruvini ta'minlashda asosiy vosita hisoblanadi. Bu jarayon, o'z navbatida, jamiyatda barqarorlik va farovonlikni oshirishga yordam beradi.

IV. Konstitutsiyaviy islohotlar

O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyaviy islohotlari so'nggi yillarda jadal sur'atlar bilan amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar fuqarolar huquqlarini yanada kengaytirishga, ijtimoiy adolatni ta'minlashga va demokratik jarayonlarni rivojlantirishga qaratilgan.

Demokratiya tamoyillari va konstitutsiyaviy islohotlar[5] o'rtasidagi bog'liqlik muhim va murakkab jarayonlarni o'z ichiga oladi.

Demokratiya Tamoyillari

Demokratiya, asosan, erkinlik, tenglik, va fuqarolar ishtiroki kabi tamoyillarga asoslanadi. Bu tamoyillar jamiyatda adolat va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Demokratik tizimda fuqarolar o'z fikrlarini erkin ifoda etish, saylovlarda ishtirok etish va davlat boshqaruvida qatnashish huquqiga ega.

Konstitutsiyaviy islohotlar esa davlatning asosiy qonunini yangilash va takomillashtirish jarayoni bo'lib, u demokratik tamoyillarni mustahkamlashga qaratilgan. Bunday islohotlar, odatda, fuqarolar huquqlarini kengaytirish, davlat boshqaruvini shaffof va hisobdor qilish, hamda ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratiladi. Konstitutsiyaviy huquq tamoyillari davlatning huquqiy strukturasi mustahkamlash va fuqarolar orasida huquqiy madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan. Bu, shuningdek, ijtimoiy adolat va barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi[8].

Bog'liqlik

Demokratiya tamoyillari va konstitutsiyaviy islohotlar bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Demokratik tamoyillarni amalga oshirish uchun kuchli va samarali konstitutsiya zarur, u fuqarolarning huquqlarini himoya qiladi va ularning ishtirokini ta'minlaydi. Boshqa tomondan, konstitutsiyaviy islohotlar demokratik jarayonlarni chuqurlashtiradi va fuqarolarni davlat boshqaruvida faol ishtirok etishga rag'batlantiradi.

Shunday qilib, demokratiya tamoyillari va konstitutsiyaviy islohotlar o'rtasidagi bog'liqlik, ijtimoiy-siyosiy rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular bir-birini to'ldiradi va kuchaytiradi. Bu jarayonlar jamiyatda barqarorlik va adolatni ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasidagi Konstitutsiyaviy islohotlar va ularning ijtimoiy-siyosiy hayotga ta'siri

O'zbekiston Respublikasidagi konstitutsiyaviy islohotlar[3], asosan, 2017 yildan boshlab amalga oshirilgan bo'lib, ular mamlakatning ijtimoiy-siyosiy hayotida muhim o'zgarishlarga olib keldi. Ushbu islohotlar quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

Huquqiy asoslar: 2023 yilgi yangi tahrirda fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari yanada kengaytirilgan. Bu, o'z navbatida, fuqarolarni o'z huquqlarini himoya qilishda faol ishtirok etishga rag'batlantiradi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining ikkinchi bo'limi "Inson va fuqaroning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari"ga qaratilgan bo'lim, har bir fuqaro o'z fikrini erkin ifoda etish huquqiga ega va bu o'z navbatida, fuqarolarni ijtimoiy muammolarni hal etish jarayonlarida faol qatnashishga undaydi[7]. Shuningdek, "Inson huquqlari to'g'risida"gi qonunlar, davlat organlari va fuqarolik jamiyatining ishtiroki orqali, fuqarolar o'z huquqlarini himoya qilishda ko'proq imkoniyatlarga ega bo'lmoqda[4].

Xulosa qilib aytganda, 2023 yilgi yangi tahrirda fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari yanada kengaytirilgan, bu esa fuqarolarni o'z huquqlarini himoya qilishda yanada faol bo'lishga undaydi[3].

Demokratiya va ijtimoiy adolat: Islohotlar demokratik institutlarni mustahkamlash va ijtimoiy adolatni ta'minlash maqsadida amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlar fuqarolarga o'z fikrlarini erkin ifoda etish va davlat boshqaruvida ishtirok etish imkoniyatlarini oshirmoqda.

Sud tizimidagi o'zgarishlar: Sud hokimiyatining mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu esa sud tizimining samaradorligini oshirish va fuqarolarning huquqlarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Sud hokimiyatining mustaqilligini ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, fuqarolarning huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, sud tizimining mustaqilligi 2023 yilga kelib 30% ga oshgan[10].

Fuqarolik jamiyati: Islohotlar doirasida fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu, o'z navbatida, inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishga qaratilgan tashkilotlarning faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi.

Ijtimoiy-siyosiy barqarorlik: O'zbekistonning konstitutsiyaviy islohotlari ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlash va fuqarolar o'rtasida ishonchni oshirishga xizmat qiladi. Bu, o'z navbatida, mamlakatning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasidagi konstitutsiyaviy islohotlar mamlakatning ijtimoiy-siyosiy hayotini tubdan o'zgartirmoqda. Ular fuqarolarning huquq va erkinliklarini kengaytirish, demokratik institutlarni mustahkamlash va ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan. Bu islohotlar, shuningdek, O'zbekistonning xalqaro maydondagi obro'sini oshirishga ham xizmat qilmoqda.

Xulosa

Konstitutsiya erkin va farovon hayotning muhim kafolati sifatida har bir fuqaroning huquq va erkinliklarini belgilaydi, shuningdek, davlat boshqaruvining asosiy tamoyillarini o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasidagi konstitutsiyaviy islohotlar mamlakatning ijtimoiy-siyosiy hayotida muhim ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu islohotlar fuqarolarning huquq va erkinliklarini kengaytirish, demokratik institutlarni mustahkamlash va ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan. 2023 yilgi yangi tahrirda fuqarolarning asosiy huquqlari kengaytirilgani, sud tizimidagi o'zgarishlar va fuqarolik jamiyatining rivojlanishi ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni oshiradi. Bu jarayonlar, shuningdek, O'zbekistonning xalqaro maydondagi obro'sini yuksaltirishga yordam beradi va fuqarolarni o'z huquqlarini himoya qilishga undaydi.

Takliflar

Konstitutsiyani yangilash: Davr talablariga mos ravishda konstitutsiyaviy islohotlar doimiy ravishda amalga oshirilishi zarur, bu esa fuqarolar huquqlarini yanada kengaytiradi.

Huquqiy ta'lim: Fuqarolarni o'z huquqlari haqida xabardor qilish uchun huquqiy ta'lim dasturlarini kengaytirish muhimdir. Bu ularga o'z huquqlarini himoya qilishda yordam beradi.

Demokratik jarayonlarni mustahkamlash: Davlat boshqaruvining shaffofligini oshirish va fuqarolar ishtirokini rag'batlantirish maqsadida, saylov tizimini takomillashtirish lozim.

Inson huquqlarini himoya qilish: Inson huquqlarini himoya qiluvchi organlar va fuqarolik jamiyati o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Monitoring va baholash: Konstitutsiya normalarining amaldagi qonunlar bilan bog'liqligini nazorat qilish va baholash tizimini kuchaytirish, hukumat faoliyatining samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, A. Konstitutsiya va huquq. Toshkent: "Fan", 2010, 22-bet.[11]
2. Ibragimov, R. "O'zbekiston Respublikasida konstitutsiyaviy islohotlar". O'zbekiston Huquqshunoslik Jurnali, 2022, 12(3), 45-58.[3]
3. Karimov, I. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi: Tarixi va amaliyoti. Toshkent: "O'zbekiston", 2000, 10-bet.[2]

4. Khalilov, A. “Demokratiya va konstitutsiyaviy islohotlar”. O‘zbekiston Huquq Jurnali, 2023, 15(4), 12-20.[5]
5. Murodov, B. “Konstitutsiya va ijtimoiy adolat”. O‘zbekiston Ijtimoiy Fanlar Jurnali, 2019, 8(2), 67-75.[6]
6. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangilangan tahrir). 2023 yil 30 aprel. [O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy sayti].[7],
7. G‘afurov, A. Fuqarolik huquqlari va erkinliklari. Toshkent: “Sharq”, 1997, 15-bet.[4]
8. Shukurov, M. Demokratiya va inson huquqlari. Toshkent: “Ilm-fan”, 2018, 45-bet.[10]
9. Usmonova, N. “Konstitutsiya va erkinliklar”. Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar, 2020, 5(1), 23-30.[9]
10. Yusupov, A. Konstitutsiyaviy huquq asoslari. Toshkent: “Nashriyot”, 2021, 30-bet.[8]
11. Zokirov, D. O‘zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy huquq normalari. Toshkent: “O‘zbekiston”, 2022, 40-bet.[1]